

об'єктивної оцінки професійної підготовки майбутніх фахівців.

Література

1. Овчарук О.В. Ключові компетентності: європейське бачення / Управління освітою, спец. випуск, серпень 2003, С9.
2. Полещук О.М. Модель прогноза успеваемости обучающихся / Современные проблемы науки и образования. Материалы 3-й международной н.-пр. конф., Ужгород/Харьков, 2002, С.120.

ФАКТОРИ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

Теслюк М.Г. (Полтава)

У XXI столітті національна доктрина розвитку освіти в Україні має забезпечити підготовку людей високої культури – кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, мобільності в освоєнні і впровадженні новітніх наукомістких й інформаційних технологій. Важливе місце тут займає саме вибір професії.

Вибір професії – це не одномоментний акт, а процес, що складається з ряду етапів, тривалість яких залежить від зовнішніх умов і індивідуальних особливостей суб'єкта вибору професії.

З позиції особистісного підходу виділяють чотири стадії процесу професійного самовизначення.

1. Виникнення і формування професійних намірів і першопочаткова орієнтація в різних сферах праці (старший шкільний вік).
2. Професійне навчання як засвоєння вибраної професії.
3. Професійна адаптація, що характеризується формуванням індивідуального стилю діяльності і включенням в систему виробничих і соціальних відносин.
4. Самореалізація в праці (часткова або повна) – виконання або невиконання тих очікувань, які пов'язані з професійною працею.

Таким чином, професійне самовизначення розглядається як процес, що охоплює весь період професійної діяльності особистості: від виникнення професійних намірів до виходу з трудової діяльності.

В психологічній літературі немає жодного погляду на те, як формується вибір професії і які фактори впливають на цей процес. По цьому питанню існує ряд точок зору, на захист кожної із яких наводяться переконливі аргументи. Це пояснюється складністю процесу професійного самовизначення і двосторонністю самої ситуації вибору професії.

Ряд дослідників притримується поширеної точки зору на вибір професії як на вибір діяльності. В цьому випадку предметом дослідження виступають, з однієї сторони, характеристики людини як суб'єкта діяльності, а з другої – характер, зміст, види діяльності і її об'єкт. Професійне самовизначення розуміється тут як процес розвитку суб'єкта праці. Відповідно, вибір професії зроблений правильно, якщо психофізіологічні дані особистості будуть відповідати вимогам професії, трудової діяльності. На жаль, цей погляд ґришить недооцінюючою активною начала особистості вибираючого.

В контексті розуміння вибору професії як вибору діяльності поширена також точка зору, що основною детермінантою правильного вибору є професійний інтерес або професійна направленість. Безумовно, цей підхід більш продуктивний, так як стверджує активність самого суб'єкта вибору професії.

Однак професійний інтерес як емоційно забарвлене відношення особистості до виду діяльності може мати різні джерела, в тому числі що і не відносяться до діяльності. Абсолютизація професійного інтересу як основи вибору професії також не зовсім правомірна.

Найбільш продуктивним, на наш погляд, є підхід до вибору професії як до одного з найважливіших подій в цілісному життєвизначеності людини. Вибір професії пов'язаний з минулим досвідом особистості, і процес професійного становлення простягається далеко в майбутнє, приймаючи участь у формуванні загального образу «Я», визначаючи в кінцевому результаті плін життя. Цей підхід вимагає врахування широкого спектру факторів, що впливають на вибір професії, крім того, він дозволяє зробити акцент на часовому аспекті – на минулому досвіді особистості і на її уявленнях про майбутнє. В якості факторів вибору професії повинні бути враховані життєві плани особистості також і в інших сферах, наприклад в особистому житті.

Ситуація вибору професії характеризується двосторонністю: з однієї сторони – світ професій, що володіє широким спектром різних характеристик, з іншої – суб'єкт вибору професії, особистість зі всіма її особливостями.

Традиційно загальна схема опису професій припускає чотири аспекти:

- 1) соціально-економічний – коротка історія професій, її роль в системі народного господарства, відомості про підготовку кадрів, перспективах просування, заробітній платі;
- 2) виробничо-технічний – відомості про технологічний процес, об'єкт, знаряддя і предмет праці, робоче місце, форми організації праці;
- 3) санітарно-гігієнічний – інформація про мікрокліматичні умови, характер освітлення і інші санітарні фактори, режим і ритм праці, медичні протипоказання;
- 4) психофізіологічний – вимоги професії до особливостей психічних процесів і властивостей особистості.

В ряді основних факторів вибору професії звичайно називаються наступні: інтереси (пізнавальний, професійний, інтерес до професії, нахили), здібності (як психологічні механізми, необхідні для успіху в певному типі діяльності), темперамент, характер. Ці фактори часто відносять до суб'єктивних. Наступна група факторів (їх можна назвати об'єктивними) включає в себе: рівень підготовки (шкільна успішність), стан здоров'я, поінформованість про світ професій. Виділяють також соціальні характеристики: соціальне оточення, домашні умови, освітній рівень батьків. Особливу увагу приділяють таким факторам, як мотиви професійної діяльності, життєві цінності індивіда, минулий досвід, уявлення про майбутнє. Крім того, в останній час ряд авторів підкреслює значення загальної активності, самооцінки впевненості в досягненні успіху, рівня сформованості свідомої психічної саморегуляції.

Найбільш вивченим і всіма визнаним фактором професійного самовизначення є інтереси суб'єкта вибору професії. Інтереси традиційно вважаються найважливішим мотивом вибору професії, усвідомленим раніше за всі інші. Інтереси володіють певною динамікою розвитку. В основі структури інтересів лежать пізнавальні інтереси, які розвиваються в навчальній діяльності і характеризуються високою динамікою, частою зміною, так як пов'язані з активним пошуком особистості свого «Я». На базі пізнавальних інтересів виникають інтереси до професії, до типу професії і потім професійні інтереси, направлені на певний вид трудової діяльності і виділяються високою стійкістю. Професійні інтереси вимагають перевірки в конкретній діяльності, що на практиці часто утруднено. Тому ступінь вираженості професійних інтересів суб'єкта вибору професії постає проблема адекватності оцінки і самооцінки цього ведучого фактору вибору професії.

Не менш важливим і в достатній мірі вивченим фактором вибору професії є здібності. Часто проблему здібностей пов'язують з обдарованістю, талантом, однак такі високі вимоги до суб'єкта вибору професії вимагає порівняно невелика група професій. В професіографічній літературі представлена точка зору К.М. Гуревича, який виділяє три типи професій:

1. Професії, де кожна здорова людина може досягнути суспільно прибуттєвої ефективності діяльності.
2. Професії, в яких далеко не кожна людина може досягнути потрібної ефективності.
3. Професії, які по своїй сутності передбачають досягнення вищих ступенів майстерності.

Професії 3-го типу пред'являють специфічні вимоги до індивідуальних особливостей людини, причому по тим якостям, які формуються при наявності вираженого генетичного контролю. Більшість професій не пред'являють таких жорстких вимог до суб'єкта вибору професії (перша група) або дозволяє з допомогою включення механізмів компенсації, вироблення індивідуального стилю діяльності скоректувати недолік тих чи інших професійно важливих якостей (друга група).

Концепція орієнтації на формування індивідуального стилю діяльності основана на наступних припущеннях:

- 1) визнається, що є стійкі, практично невиховні психологічні якості, суттєві для успіху діяльності;
- 2) можливі різні за способом, але рівноцінні по кінцевому ефекту варіанти пристосування до умов професійної діяльності;
- 3) є широкі можливості подолання слабкої вираженості окремих здібностей за рахунок їх вправлення або компенсації за допомогою інших здібностей або способів роботи;
- 4) формування здібностей необхідно вести з врахуванням індивідуальної своєрідності особистості, тобто внутрішніх умов розвитку, поряд з врахуванням зовнішніх умов (предметного і мікросоціального середовища).

Вибір професії відображає певний рівень особистих домагань, оснований на оцінці своїх здібностей і можливостей. Рядом авторів відмічено, що рівень домагань у підлітків часто завищений. Це обумовлено неадекватністю самооцінки здібностей і поганою інформованістю про вимоги вибраної професії. Орієнтація на шкільну успішність може стати причиною як завищеної, так і заниженої самооцінки і, відповідно, неадекватного рівня домагань при виборі професії.

Отже якості суб'єкта вибору професії, пов'язані з рівнем усвідомленої психічної саморегуляції, ступенем розвитку контрольно-оціночної сфери, є одним з ведучих факторів вибору професії. Причому вплив цього фактору опосередковує вплив решта факторів, як притаманних самому суб'єкту, так і зовнішніх

Таким чином, даний фактор представляє собою свого роду наскрізну характеристику професійного самовизначення.

Література

1. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6 т. / Под ред. Д.Б.Эльконина. – М.: Педагогика, 1984. – Т. 4. – С. 58-63.
2. Костенко Н.В., Оссовский В.Л. Ценности профессиональной деятельности. – К., 1986. – 200 с.

3. Кондаков И.М., Сухарев А.В. Методологические основания зарубежных теорий профессионального развития // Вопросы психологии. – 1989. – №5. – С. 158-164.
4. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці: навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 232 с.

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ

Третякова Т.М. (Київ)

Оскільки об'єктивний матеріальний світ є всебічно взаємозв'язаний, то й всі науки, які його вивчають, теж у певній мірі мають бути пов'язані між собою.

Свідомі взаємозв'язані знання впливають на розвиток практичної трудової діяльності людини. В цілому це посилює процес виховання всіх рис людини. Нині не існує такої науки, яка б розвивалась ізольовано, не спираючись на дослідження інших наук. Власне, «завдання науки заключається в тому, щоб видимий, що виступає на поверхні явищ рух, привести до дійсного внутрішнього руху». І провідна роль в здійсненні цього процесу належить вчителю, внаслідок реалізації міжпредметних зв'язків на уроках.

Державний стандарт загальної середньої освіти зазначає, що головна мета освітньої галузі полягає в розвитку учнів засобами навчальних предметів, формуванні наукового світогляду і критичного мислення учнів завдяки засвоєнню ними основних понять, законів і закономірностей природничих наук, методів наукового пізнання, опанування ними екологічної культури життєдіяльності людини в довкіллі, вироблення умінь застосувати набуті знання і приймати виважені рішення щодо природокористування. Відповідно до цієї мети в учнів формується система знань з основ природничих наук, необхідна для адекватного світосприйняття та уявлення про сучасну природничо-наукову картину світу; вони опановують науковий стиль мислення, усвідомлюють способи діяльності та ціннісні орієнтації, що дають змогу зрозуміти наукові основи сучасного виробництва, техніки і технологій, безпечно жити у сучасному високотехнологічному суспільстві і цивілізовано взаємодіяти з природним середовищем.[2].

Сучасна дидактика вимагає від учителів активно і цілеспрямовано реалізовувати міжпредметні зв'язки. Проте, як засвідчує шкільна практика, під час вивчення дисциплін в основній школі, міжпредметні зв'язки поки що здійснюються недостатньо. Дуже часто на практиці вчитель відчуває затруднення і головною причиною цього є відсутність достатньої кількості методичних рекомендацій по реалізації міжпредметних зв'язків в конкретних навчальних темах і курсах. Планування уроків з використанням міжпредметних зв'язків дозволяє компенсувати недоліки підручників, поглибити знання учнів, активізувати навчальну діяльність.

Міжпредметні зв'язки реалізуються поетапно. На першому етапі слід визначити ті аспекти, над якими доцільно працювати найближчим часом і в перспективі. Не слід прагнути відразу охопити всі сторони проблеми; треба вводити її в навчальний процес поступово.

Успішну реалізацію міжпредметних зв'язків визначають цілеспрямованість і узгодженість дій усіх учителів. Основні питання теорії і практики міжпредметних зв'язків доцільно обговорювати на засіданнях педагогічної ради,